ROMA HUKUKUNUN ÜSTÜNLÜĞÜ

- **Coğrafi Üstünlük:** Roma İmparatorluğu bütün Akdeniz havzasına yayıldığı için çok geniş uygulama alanı bulmuştur. Roma da bu dönemde tam bir merkez durumundadır.
- **Teknik Üstünlük:** Roma hukuku, çağına göre çok ileri ve detaylı düzenlemeler yapmıştır. Neredeyse hayatın her alanını hukukla çevirmişlerdir. Feodalitenin yıkılması sonrası merkezi krallıklar kurulduğu için hukuk kurallarına daha fazla ihtiyaç duyulmuştur. Onlar da teknik olarak üstün olduğu için Roma hukukunu iktisap etmeyi seçmiştir. Ayrıca bunda INSTITUTIONS (ileride göreceğiz) sistemiyle hukukun dallara ayrılmasının da önemi büyüktür. Keza, bu sayede hukukun öğrenilmesi de daha kolay olmuştur.
- **Tarihi üstünlük:** 12. yüzyılda İtalya'da DİGESTA'nın el yazması eseri bulunuyor. Gaius'un yazdığı eserler ise M.S. 2. yüzyıla ait. Bu kadar güçlü bir sistem için çok erken bir tarihtir.

CORPUS IURIS CIVILIS

Bizans İmparatoru Jüstinyanus, 6. yüzyılda dağınık halde bulunan hukuk kurallarını toplatır ve bir bütün olarak Corpus Iuris Civilis'i yazdırır. Corpus Iuris Civilis denen büyük hukuk külliyatı dört (4) temel kitaptan oluşur.

DERSLE ALAKASIZ KÜLTÜREL BİLGİ: *Jüstinyanus, Bizans İmparatoru olduğu zaman kendisine muhalif dini bir grup vardı. Bu bakımdan çeşitli yasal düzenlemeler yaparak toplumu düzenlemeye ileride bir isyan çıkmasını önleyecek düzenleme yapmaya çalıştı. Bu sebepten kendisiyle benzer bir dönem yaşayan II. Theodosius'un 100 sene önceki emirnamelerinin araştırılmasını ister. Ondan sonra da yapılan çalışma; kocaman bir Corpus Iuris Civilis oluşmasına kadar devam eder. Bu arada çalışmalar devam ederken 532 yılında (sanırsam yaz aylarıydı) Nika Ayaklanmasıyla İstanbul'un yarısı yanar. Şu anda gördüğünüz Ayasofya da Justinyanus döneminde tekrar yapılmış versiyonudur. İlk Ayasofya ise bu dönemde yanmış kül olmuştur. Bu arada Kraliçe Theodora adını da bilmenizde fayda vardır. Keza Justinyanus çok korktu kaçacaktı, ancak Theodora onu durdurdu diye rivayetler de çokça vardır. İşte Corpus Iuris Civilis tam böyle bir dönemin ortasında hazırlanıyordu.*

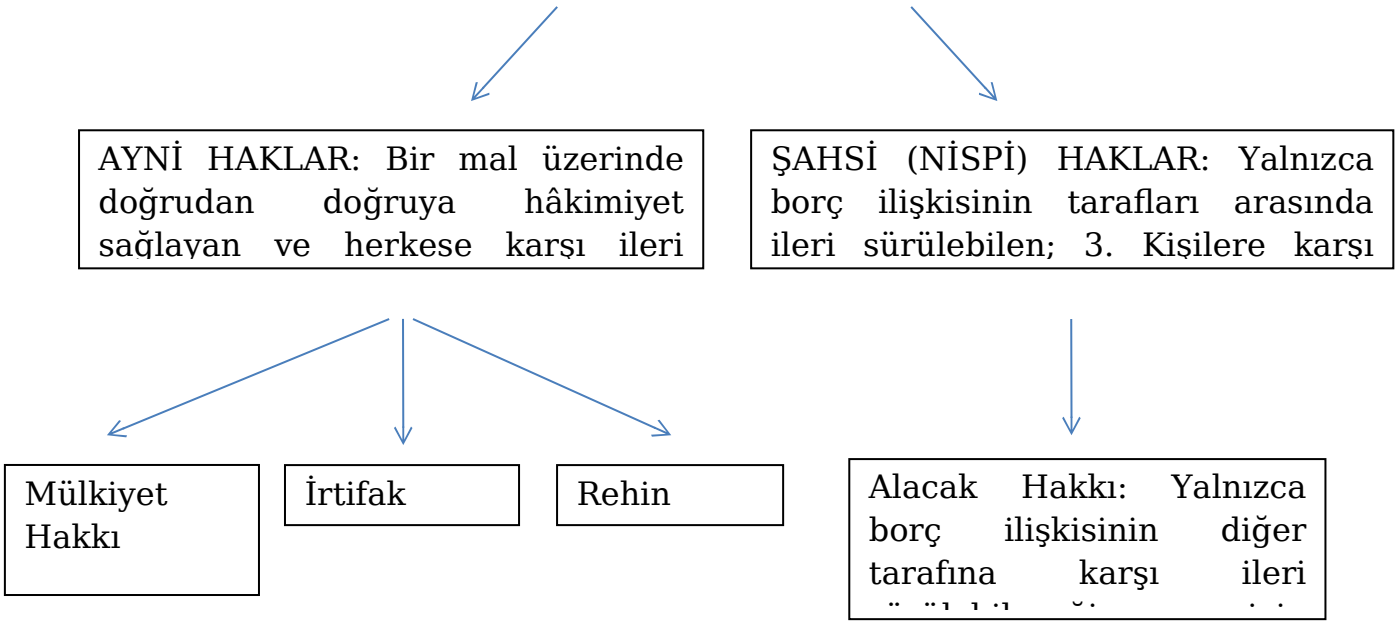
Şimdi Corpus Iuris Civilis'in 4 temel kitabına yeniden dönelim:

- **CODEX:** O zamana kadar çıkarılmış olan tüm emirnameleri ve kanunları bir araya getirmiştir.
- **NOVELLA:** İmparator Justinyanus'un çıkardığı emirnameler ve hukuk kuralları üzerine yorumlarıdır.
- **DIGESTA:** O dönemde yaşayan hukuk bilginlerinin doktrinleridir. 50 kitaplık efsane bir derlemedir.

- **<u>INSTUTIONES:</u>** Öğrencilere ders kitabı olarak yazılmıştır. Öğrenciler daha kolay öğrensin diye hukuk dallara ayrılarak incelenmiştir. Bu dallar günümüze kadar gelmiştir.
  ➔ **INSTITUTIONES SİSTEMİ:** Öğrencilere hukuk öğrenimini kolaylaştırmak için yazılan ve hukuku dallara ayırarak inceleyen hukuk sistemi şu anki Kara Avrupası Hukukunun temelini oluşturur. Bu sistemle kamu hukuku – özel hukuk ayrımı yapılmıştır. Institutiones sisteminde hukukun dalları **1-kişilere ilişkin hukuk, 2- mallara ilişkin hukuk, 3-usule ilişkin hukuk** olarak ayrılmış ve incelenmiştir. Bunun dışında örneğin mallara ilişkin hukukta "borçlar – eşya – miras" gibi ayrımlar yapılmış adeta modern hukukun temeli atılmıştır. Türkiye'deki hukuk sistemi olsun, Avrupa'nın genel hukuk sistemi olsun hep bu şekildedir.

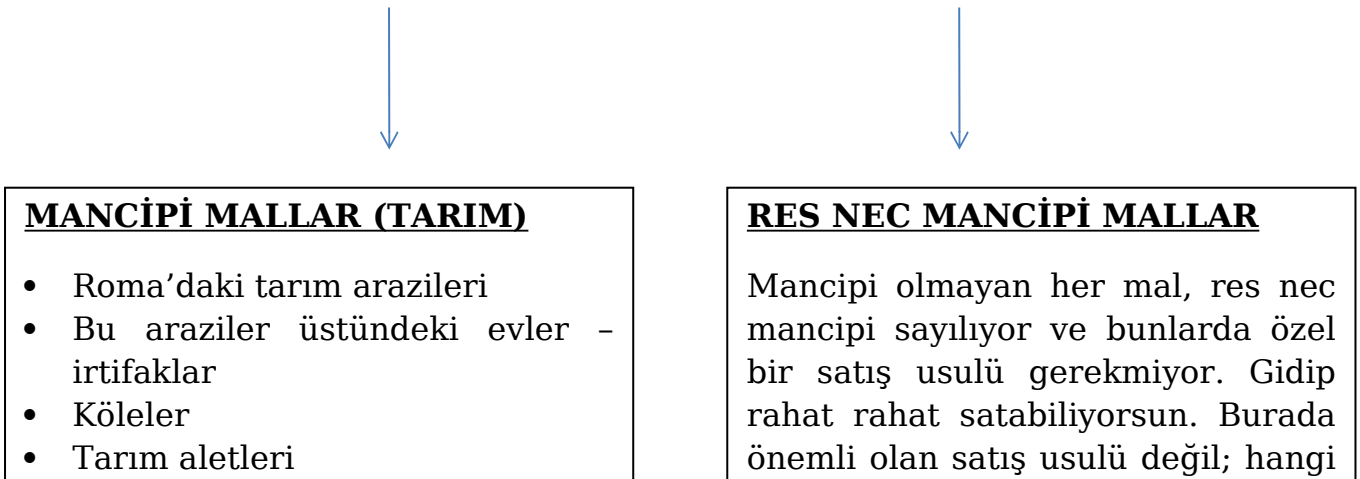
ROMA HUKUKUNDA HAKLAR

<u>MALVARLIĞI HAKLARI (BELGİN ERDOĞMUŞ'A GÖRE)</u>

<u>MALVARLIĞI HAKLARI (BÜLENT TAHİROĞLU'NA GÖRE)</u>

Aslında burada hak ayrımından ziyade bir mal ayrımı yapacağız. Bunun esası Roma'da 2 türlü mal bulunmasıdır. Hakkın kapsamı da malın hangi mal tür mal olduğuna göre değişir.

BORÇ İLİŞKİSİ (Obligatio): Romalılar, borç ilişkisini; borçluyu alacaklıya bağlı kılan bir zincir olarak ifade eder.

BORÇ İLİŞKİSİNİN UNSURLARI

1) Borç ilişkisinin alacaklı (creditor) ve borçlu (debitor) olmak üzere 2 tarafı vardır.
2) Borcun konusu belli olmalıdır. Edim tipi bilinmelidir. Şimdi burada edim tiplerini görelim.

EDİM TİPLERİ (HER SINAVDA ÇIKAR)

a) Dare: Vermek, ama mülkiyeti-dominium veya zilyetliği-possessio (malik olma iradesiyle elde bulundurmayı) vermek. Örneğin kiralanan bir malı vermek durumunda sadece elde bulundurma (detentio) devri var. Bu yüzden malını kiraya verirsen senin borcun burada malı kullanması için kiracıya vermek. Bu dare değil!

b) Facere – Non Facere: Genel olarak yapmak edimi + elde bulundurmanın devri. Ancak Roma'da dare olmayan her şey buraya sokulabilir. Non facere = yapmamak!

c) Praestare: Çok açık olmamakla birlikte dare + facereyi kapsayan geniş bir anlamı olduğu ifade edilir. Praestare diye bir edim tipi var diye bil ama içeriğini duy–unut.

Örnekler verirsek:

- Kira sözleşmesinde bir evi kullandırma borcu facere olur.
- Saklama sözleşmesi yaptın Arthur'a bir kolye verdin. Mülkiyet devri veya zilyetlik geçişi yok. Sadece elde bulundurma devri var yani facere.
- Satış sözleşmesi yaptım, o zaman her iki tarafın da edim tipi

EDİMİN GEÇERLİ SAYILMASI İÇİN GEREKEN ŞARTLAR (ÇIKMAZ!)

a) Edimin ifası, sözleşmenin yapıldığı sırada objektif olarak mümkün olmalıdır.

b) Edim belirlenmiş veya en azından ifa zamanında belirlenebilir olmalıdır.

3) Yaptırım: Bir borç ilişkisinin en önemli unsurlarından biri budur. Borcun yargı mercileri tarafından takip edilebilmesi, bu yolla borçlunun borcunu ödemeye / yapmaya zorlanması gerekir.

BİR BORÇ İLİŞKİSİNİN 3 UNSURU BUDUR. Eğer bir borç ilişkisi bu 3 unsuru da taşıyorsa ona TAM BORÇ diyoruz. Eğer 3. unsur olan yaptırım unsurunu taşımıyorsa EKSİK(TABİİ) BORÇ diyoruz. Bu ayrımın şu an sadece adına aşina olun. Detayını birazdan özel bir başlıkta anlatacağız.

BORÇ İLİŞKİSİNE DAİR BAZI AYRIMLAR

1) <u>Parça Borcu – Çeşit Borcu – Sınırlı Çeşit Borcu</u>

Parça Borcu: Edim kişisel – ferdi özellikleriyle belirlenmişse burada parça borcu vardır. Örneğin 34 AB 1234 plakalı BMW M3 dediğim zaman artık burada edimi kişisel özellikleri ile belirlemiş oluyorum.

Çeşit Borcu: Edim çeşit itibariyle o türe ait genel özellikler ile belirlenmişse çeşit borcundan söz edilir. Annen git 5 kilo domates al dedi bu çeşit borcudur. Dikkat edin! Sorularda bazen Washington portakal veya Afrika buğdayı gibi şeyler çıkıyor bunların hepsi çeşit borcu olur.

Sınırlı Çeşit Borcu: Borçlu, sınırlı bir miktar içindeki malı ifa etmek zorundadır. Tezgahtaki elmalardan 1 kilo, deponda tuttuğun buğdaylardan 10 çuval, veya atlarından 2'si dediğim zaman sınırlı çeşit borcu var. Yani depomdaki buğdaylarla sınırlamışım ancak onlar arasında hangisini vereceğime ilişkin ferdi–kişisel bir belirleme yok. Sınırlı çeşit borcu olur.

➔ PEKİ BU AYRIMIN NE ÖNEMİ VAR? Dediğinizi duyar gibiyim. Bu ayrımın önemi şu:

*** **Parça borcu**, sözleşme yapıldıktan sonra telef olursa yani yok olursa; örneğin köle Titus'u satmak için sözleşme yaptın, sözleşmeden sonra köleyi teslim etmeden köle öldü. Bu durumda parça borcu telef olmakla birlikte borç sona erer. **Çeşit borcunda** ise "Genus non perit" yani çeşit borcu telef olmaz ilkesi geçerlidir. 10 kilo domates istedin, adam getirirken daha sana vermeden telef oldu. Satıcı gidip başka bir yerden 10 kilo domates bulup gelecek başka çaresi yoktur. **Sınırlı çeşit borcunda** ise sınırlandırılmış miktarın tümünün telef olması durumunda borç sona erer. Örneğin atlarından birini satmak için

sözleşme yaptım. Sınırlı çeşit borcu, burada benim bütün atlarımın ölmesiyle sona erer. 5 atımdan 4'ü ölse ben yine son kalan 1 atı karşıya teslim edeceğim.

2) <u>Seçimlik Borç – Seçimlik Yetki Ayrımı</u>

Seçimlik Borç: Borç ilişkisi kurulurken edim olarak birden fazla şey gösterilir. Ancak borçlu bunlardan birisini seçip ifa edecektir. Burada önemli olan şudur ki birden fazla edim borcun konusu olmaktadır. Ali bana 2 atını veya 4 kölesini teslim edecek diyorsak borcun konusu birden fazla. Ali hangisini isterse verecek borcunu ödeyecek. İşte bu seçimlik borç oluyor.

Seçimlik Yetki: Borç ilişkisinin konusu tektir. Ancak borçluya başka bir edimi yerine getirerek borcundan kurtulma şansı tanınmışsa seçimlik yetkiden söz edilir. Yani sözleşmede A veya B değil de şöyle bir düzenleme var. Ali bana 2 atını verecek. Ancak 2 atı yerine 5 tane köle verirse de borcundan kurtulmuş olacak tarzı bir düzenleme varsa seçimlik yetki vardır.

3) <u>Tam Borç – Eksik (Tabii) Borç Ayrımı (Çıkar Mı Bilmem Ama Bu Çok Önemlidir!)</u>

Tam Borç(Obligatio Civilis): Bir dava ile korunmuş olan borç ilişkisine, yani borca aykırılık durumunda mahkemeye gidilebilen borca denir.

Eksik–Tabii Borç(Obligatio Naturalis): Bir dava ile korunmamış olan borç ilişkisidir. Eksik borçlar da geçerli birer borç ilişkisidir, yani ifa edilebilir. Ancak ifa edilmediği durumda borçluyu ifaya zorlamak için mahkemeye gidilemez. Türk hukukunda klasik örneği kumar ve bahis borçlarıdır. Kumar borcunu ödersen alırım. Ancak ödemezsen mahkemeye gidemiyorum...

ROMA'DA EKSİK BORÇ KAVRAMININ NASIL OLDUĞU SONRAKİ SAYFADA ➔

Roma hukukunda dava ehliyeti – hak ehliyeti – fiil ehliyeti kavramlarını inceleyelim.

Dava Ehliyeti: Roma hukukunda bir kimsenin dava ehliyetine sahip olması, yani davacı – davalı sıfatına bir mahkeme önünde haiz olabilmesi için vatandaş sayılması gerekir. Vatandaş olmak için: 1) Romalı olmak, 2) Özgür olmak, 3) Erkek olmak. Yani buradan görürüz ki kölelerin davacı – davalı olması gibi bir şey söz konusu değildir. Buradan çıkabilecek temel sonuç şudur ki: Birisi köleye 100 TL borç verdi. Bu borç mahkeme yoluyla alınamaz çünkü köle davalı olamaz. Yani bu borç eksik borç olur.

Hak ehliyeti: Roma hukukunda mal varlığına ilişkin haklara sahip olmak içinse aile reisi – pater familias – olmak gerekir. Aile reisi olmayan kişilerin malvarlığı hakkı yoktur. Her şey babada!

***Roma hukukunda köleler ve aile evlatlarının kazandığı haklar doğrudan aile reisine gider. Köleler ve aile evlatları; aile reisinin iktisap, hak edinme organlarıdır. Bu sebepten bu haklara ilişkin davaları ancak aile reisi açabilir.

Fiil Ehliyeti: Roma hukukunda kölelerin de aile evlatlarının da fiil ehliyeti vardır. Yani hukuki işlem yaparak kendilerini borç altına sokabilirler.

Şimdi yukarıdaki bilgiler ışığında birkaç ihtimali değerlendirelim.

1) Köle gitmiş 100 TL'lik şarap alımı sözleşmesi yapmış borcunu ödememiş. Ne olur? Köle vatandaş değil, dava ehliyeti yok, davacı – davalı olamaz. Yani borcu eksik borç. Üzerine bir bardak soğuk su içecek köleden alacaklı olan. Eksik borcu takip edemez.
2) Köle gitmiş 100 TL'lik şarap alımı sözleşmesi yapmış borcunu ödemiş ancak karşı taraf şarabı vermemiş ne olacak? Köleler aile reisinin iktisap organıdır, kölenin yaptığı işlemlerden doğan haklar doğrudan aile reisine ait olur. Bu sebepten de aile reisi şarabı vermesi için şarapçıya dava açacak. Köle zaten açamaz. Vatandaş değil. Dava ehliyeti yok.
3) Aile evladı gitmiş 100 TL'lik şarap alımı sözleşmesi yapmış borcunu ödememiş. Ne olur? Aile evladı = Romalı + Özgür + Erkek ise dava ehliyeti var, davacı ve davalı olabilir. Yani aile evladı şarapçıya borcunu ödememişse şarapçı aile evladına dava açabilir. TAM BORÇ. Ancak aile evladının hak ehliyeti olmadığına hiçbir malvarlığı hakkına sahip olmadığına bakarsak; şarapçı yine bir bardak soğuk su içecek.
4) Aile evladı gitmiş 100 TL'lik şarap alımı sözleşmesi yapmış, şarapçı şarabı teslim etmiyor. Ne olacak? Burada aile evladının dava ehliyeti olsa da olaydaki hak kendine ait değil ki dava açabilsin. O sebepten hak sahibi olan aile reisi dava açacaktır.

PREATOR HUKUKU DÖNEMİNDE DURUM

Preator(İmparatorluk) hukuku döneminde, Roma İmp. çok geniş topraklara yayılıyor. Yaşlı aile reisleri mal alımları ve ticaret için ya evlatlarını ya da kölelerini gönderiyorlar. Ancak gördüğümüz ihtimaller çerçevesinde kimse bunlarla sözleşme yapmak istemiyor. Çünkü köleye dava açamıyorsun zaten eksik borç; aile evlatlarına ise dava açsa da adamların hak ehliyeti yok diye alabileceğin bir malvarlıkları yok. Tüccarlar bu sebeplerden bunlarla haklı olarak iş yapmak istemiyorlar.

Bu sebeplerden dolayı; preator(imparatorluk) hukuku döneminde köle ve aile evlatlarına **peculium** denen teminat mektubu benzeri belgeler verilmeye başlanmıştır. Eğer peculium verilmişse, aile reisi kölenin ve aile

KÖLELERİN HAKSIZ FİİLLERİ

Önce haksız fiil kavramını özetleyelim: Haksız fiil dediğimiz şey; hukuka aykırı ve kusurlu olarak yapılan ve sonucunda zarar doğuran fiillerdir. Örneğin ben senin masada duran telefonunu yanlışlıkla düşürürsem buna haksız fiil diyoruz. Bu kadarını bilin yeter. Haksız fiille bir kimseye zarar veren kişi bunu

tazmin etmekle yükümlüdür. Şimdi bunun Roma hukukunu ilgilendiren kısmına gelelim.

Köle haksız fiil yaparsa; örneğin hırsızlık yaparsa, birinin arabasını yakarsa, atını öldürürse veya başkasının kölesiyle kavga edip onu sakat bırakırsa ne olacak? Roma'nın klasik döneminde bir istisna ile normalde davacı – davalı olamayan köleler; haksız fiil söz konusu olduğu zaman davalı olabilmeye başladı. Ancak kölenin malvarlığı yok. Zarar nasıl tazmin edilecek? Eğer bir gün özgür olursa o zaman belki malvarlığı olur ancak belki de hiç özgür olmaz. Bu yüzden köle tazminat ödeyemiyor. Bu durum o dönemde çok sorun yaratan bir şey.

Preator yani imparatorluk hukuku döneminde actio noxalis (Munzam=Ek Dava) yoluyla kölelerin haksız fiilleri sebebiyle sahibe dava açılmaya başlanmıştır. Actio noxalis açılırsa sahibe 2 seçim hakkı sunulmaktadır.

1 – Sahip kölenin verdiği zararı tazmin eder.

2 – Sahip, köleyi zarar gören karşı tarafa teslim eder.

4) <u>Bölünebilen Borçlar – Bölünemeyen Borçlar Ayrımı</u>

Edim, değer azalması olmadan bölümlere ayrılarak kısım kısım ifa edilebiliyorsa buna **bölünebilen borç** denir. Para veya misli mallar böyledir. Örnek: 100 kilo buğday, 5 adet kulaklık, 10 çift ayakkabı gibi…

Edim, değer azalması olmadan bölümlere ayrılamıyorsa; burada **bölünemeyen bir borç** vardır. Bir cep telefonu vereceksin diye tuş takımını ayrı, ekranını ayrı veremezsin. Telefon=bölünemeyen! Ayrıca facere ve non-facere borçları bu şekildedir. Reklam yapmama sözü verdin bu nasıl bölünsün. Veyahut heykel yapacağım dedin, bu da bölünemeyen borçtur.

***Bölünebilen borçlarda; <u>EĞER ALACAKLI KABUL EDERSE</u>, borçlu kısım kısım ödeme yapabilir. Ama alacaklının kabulü şart.

Roma Atasözü: 10 isteyene 5 veremezsin!

5) <u>Ani Edimli Borç – Sürekli Edimli Borç – Aralıklı Edimli Borç (Bu ayrım önemsiz!)</u>

Ani edimli borçta, edim yerine getirildiğinde borç sona erer. Örnek: At aldım, buğday aldım.

Sürekli edimli borçta, edim yerine getirildiğinde borç ilişkisi devam eder ve aynı edim sürekli olarak ifa edilir. Örneğin gazeteci günlük olarak sana gazete bırakıyor.

Aralıklı edimli borçta, borç ilişkisi sürmekle beraber edim belirli aralıklarla ifa edilir. Örneğin gazeteci sana her gün gazete getirir ancak sen ödemeyi aylık olarak yaparsın…

SORUMLULUK VE KUSUR

Roma'nın eski dönemlerinde objektif sorumluluk prensibi vardı. Objektif sorumlulukta önemli olan sonuçtur. Kusura – kusursuzluğa bakılmaz. Satılan bir koyuna yıldırım düştü, burada senin kusurun yok ama objektif sorumluluğa göre sorumluluğun vardır. Zararı tazmin edersin.

Roma'da hukukun gelişmesi ile sonraki dönemlerde objektif sorumluluktan; kusur sorumluluğuna geçiş yapılmıştır. Buna göre bir kimsenin zararlı bir neticeden sorumlu tutulabilmesi için o kişinin kusurlu olması aranır.

Bu sonraki dönemde, objektif sorumluluk tek bir yerde saklı tutulmuştur. Adı custodia(nezaret=gözetim) sorumluluğudur. Custodia=nezaret sorumluluğunda; sürekli gözetim altında tutularak önlenebilecek her türlü neticeden kişi sorumlu olur. Beklenmedik hallerden bile kişi sorumlu olmaktadır. Ancak mücbir sebepten yine sorumluluk yoktur. Custodia şunlarda vardır.

➔ Eser sözleşmesi: Örneğin terziye yün verdin elbise dikecek, yün dükkanda çalındı terzi sorumlu.

➔ Han ve ahır işletmecileri

➔ Gemi işletmecileri

CUSTODIA SORUMLULUĞUNUN OLDUĞU HALLERDE KUSUR SORUMLULUĞU İLKESİNE GİTMİYORUZ. ÇÜNKÜ O İLKE CUSTODIA HALLERİNDE UYGULANMIYOR!

KUSUR SORUMLULUĞU

Kusur, kendi içinde kasıt ve ihmal olmak üzere ikiye ayrılır. İhmal de ağır – hafif diye ayrılıyor.

Kasıt (Dolus): Hukuka aykırı bir neticeyi bilerek ve isteyerek gerçekleştirmektir. Yani bilerek ve isteyerek hukuka aykırı davranmaktır.

Ağır İhmal (Culpa Lata): Herkesin bildiğini bilmemek, yaptığını yapmamak. Örneğin bisikletini gece İstanbul Kasımpaşa'da sokakta kilitsiz bırakmak ağır ihmal olur. Çünkü o bisikleti oraya kilitsiz koyarsan o bisikletin çalınacağını herkes bilir. Herkes kilitler.

Hafif İhmal (Culpa Levis): Düzenli, orta zekadaki bir kişinin, iyi bir aile babasının gösterdiği özeni göstermemektir. Örneğin telefonu şarja takıcam diye kötü bir yere bıraktın ve yere düştü… Bu halde hafif ihmal var diyebiliriz.

***Roma'da ağır ihmal ile kast eşdeğer tutulmuştur.**

Biz neden kusuru kendi içinde böyle ayırıyoruz? Hangisi olursa olsun zarar karşılanmıyor mu? Bu ayrım sonucu etkiliyor mu diye düşünelim. Evet etkiliyor. Bazı durumlarda zarar vermişken kusuruna bakarlar ve sadece kast veya ağır ihmalin varsa sorumlu tutarlar. Bazı durumlarda ise bu sorumluluk hafif ihmale kadar genişler. Burası çok önemli tekrar okuyun.

KUSURDA FAYDA(YARAR) PRENSİBİ: Roma hukukuna göre bir işlemde – sözleşmede fayda sağlayan kişinin sorumluluğu kast – ağır ihmal ve hafif ihmali içine alacak şekilde genişlerken; yarar sağlamayan kişi sadece kastı veya ağır ihmali varsa sorumlu tutulur.

Yani yarar sağlıyorsa➔ Kast varsa da ağır ihmal varsa da hafif ihmal varsa da sorumludur.

Yarar sağlamıyorsa➔ Kastı varsa veya ağır ihmali varsa sorumlu hafif ihmalden sorumlu değil.

Bu kuralı unutmayın ki Custodia'ya uygulamayacaksınız. Örneğin Roma Hukukunda eser sözleşmesi yapılıyorsa; yani bir kumaş verilip elbise diktiriliyorsa veya elbise temizletiliyorsa, veya alçı verilip heykel yaptırılıyorsa burada terzinin, temizleyicinin, heykeltraşın custodia(gözetim) sorumluluğu vardır. Bu hallerde mala 24 saat baksan dikkat etsen olmazdı denilen her şeyden kişi sorumlu tutulmaktadır.

Şimdi fayda prensibi nasıl uygulanıyor ona örnekler verelim:

1) Diyelim ki Ali, Veli'ye haçlı seferlerine giderken atını emanet etti, Veli bunu ahırda tutacak hiç binmeyecek fayda sağlamayacak ve kendine de atı güvende tuttuğu için para ödenmiyor. Bu durumda Veli'nin bu sözleşmeden bir faydası yok. Faydası yoksa ne dedik? Yalnızca kastı ve ağır ihmalinden sorumlu olur. Veli'nin hafif ihmali vardı ve at öldü diyelim. Burada Veli'nin sorumluluğu olmaz. Çünkü fayda prensibine göre hafif ihmal sorumluluğu yok.
2) Diyelim ki Ahmet, Mehmet'e 1 haftalığına kullanması için merdivenini verdi. Burada Mehmet fayda sağlıyor. Bu sebepten her türlü kusurundan sorumluluk var.
3) Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde de fayda sağladığı kabul edilir. Örneğin kira sözleşmesi yaptığında sen de illa fayda sağlıyorsun. Kira sözleşmesinde kast – ağır ihmal – hafif ihmal hepsinden sorumluluk var.

Yani diyoruz ki Sorumluluk – Kusur Sorularında:

- Olayda Custodia sorumluluğunu gerektiren hallerden bir var mı ona bakacağız.
- Kusur sorumluluğu varsa kusur çeşidinin belirlenmesi gerek (kast–ağır ihmal–hafif ihmal)

- Olaydaki işlemden – sözleşmeden doğan fayda(yarar) prensibine göre sorumluluk kapsamını bulun!
- Son olarak da sorumluluk kapsamı ve kusur çeşidine göre sorumluluk var mı onu bulun.

Mücbir Sebep Kavramı: Hiçbir şekilde önüne geçilemeyecek olaylardır. Deprem, yangın, sel felaketleri gibi. Bu durumlarda kişi sorumlu tutulmaz. Bu Custodia sorumluluğu gerektiren hallerde bile sorumluluğu ortadan kaldırır.

*****Sınavda Çıkabilecek Soru!!!!!*****
FAYDA PRENSİBİNİN İSTİSNALARI (EZBERE BİL): Vekalet Söz. ve

HOCANIN DERSTE BAHSETTİĞİ BAZI DİĞER ŞEYLER DE ŞUNLARDIR:

Mülkiyet Hakkı: Bir mal üzerinde **sahibine kullanma**(arabayı kullandın), **yararlanma**(istersen kiraya verir gelir elde edersin), **tüketme**(istersen götürür satarsın veya çekiçle parçalarsın) **yetkisi veren ayni haktır.** KULLANMA(USUS), YARARLANMA(FRUCTUS), TÜKETME(ABUSUS).

Borçlandırdığı Çevre Bakımından Sözleşmeler:

Tek Tarafa Borç Yükleyen Söz.	Tam İki Tarafa Borç Yük. Söz.	Eksik İki Tarafa Borç Yük. Söz.
Sözleşme ilişkisi sonunda taraflardan yalnızca biri borç altına girer.	Sözleşme taraflarından her ikisi de borç altına girer. Örneğin taşınmaz	Sözleşme taraflardan birisi tam olarak borç altında iken diğer taraf

Lex Commissoria Yasağı: Bir borcu teminat altına almak için rehin sözleşmesi yapılırsa; sözleşmede, borcun ödenmemesi halinde alacaklının borca karşılık rehinli mala malik olacağını içeren sözleşme hükmü geçersizdir. Mal satılmalı içinden borç bedeli alınıp fazlası iade edilmelidir.

ROMA HUKUKUNDA AKİTLER (SÖZLEŞMELER)

1) Sözlü Akitler (Stipulatio)
2) Yazılı Akitler
3) Rızai Akitler ➔ Consensus (Uzlaşma) yeter
4) Ayni Akitler ➔ Consensus + RES (Malın karşı tarafa verilmesi) gerekir.

*** Türk Hukukunda elden bağışlama ➔ ayni akittir; geri kalan hepsi ➔ rızai akittir.

1) AYNİ AKİTLER ➔ Consensus + RES

Bu tür sözleşmelerin kurulabilmesi için Consensus (yani uzlaşma) ve RES (sözleşme konusu malın karşı tarafa verilmesi) gereklidir. Yani sözleşme

konusu mal ile ilgili RES olmadıkça sözleşme kurulmuş sayılmaz. Sözleşmenin kurulduğu an Consensus + RES'in gerçekleştiği andır.

a. <u>Tüketim Ödüncü Sözleşmesi (Karz Akti = Mutuum)</u>

Tüketim ödüncü sözleşmesi, ödünç verenin bir miktar parayı ya da para dışında tüketilebilen bir şeyi ödünç alana devretmesiyle kurulan sözleşmedir. Ödünç alan, ileride bunu aynen iade etme borcu altına girer. Şimdi bu sözleşmenin özelliklerine bakalım. Hoca da özelliklere önem veriyor!!!

- Tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Sadece ödünç alan borçludur.
- Ayni bir sözleşmedir.
- Sözleşmenin kurulması için Consensus + RES gerekir.
- Bu sözleşmeden çeşit borcu doğar.
- Dar hukuk sözleşmesidir, davası da dar hukuk davasıdır. Dar hukuk davasının anlamı şudur: Hakimin davada takdir yetkisi yoktur, açılan davada sadece malın iadesi sağlanır.
- Bu sözleşme ile faiz talep edilemez. Faiz istemek için bunun ayrı bir sözlü akit (stipulatio) ile kararlaştırılmış olması gerekir. ➔ Bu çok önemli! Çıkabilir.
- Malın mülkiyeti karşı tarafa geçirilir.
- Borçlunun edim tipi = DARE

b. <u>Kullanım Ödüncü Sözleşmesi (Ariyet Akti = Commodatum)</u>

Kullanım ödüncü sözleşmesi, ödünç verenin bir malı karşılıksız olarak kullanılmasını ödünç alana bırakmasıyla meydana gelen sözleşmedir. Ödünç alan malı kullanıp iade etme borcu altındadır. Özelliklerine gelirsek.

- Ayni bir sözleşmedir.
- Sözleşmenin kurulması için Consensus + RES gerekir.
- Kullanım ödüncü sözleşmesi eksik iki taraflı sözleşmedir. Ödünç alan her zaman sorumludur. Ödünç veren ise sadece mal yüzünden ödünç alan bir zarara uğradıysa sorumlu olur. Örneğin ödünç alınan merdiven çürükmüş bastın kırıldı. Bacağın koptu.
- Taşınır veya taşınmaz mallar sözleşme konusu olabilir.
- Parça borcu doğar.
- Mülkiye veya zilyetlik devri yoktur. Elde bulundurmanın devri vardır.
- Edim tipi FACERE'dir.
- Kişi, malı kararlaştırılan şekilde kullanmalıdır. Yoksa kullanım hırsızlığı suçu işlemiş olur.
- Karşılıksız bir sözleşmedir. KARŞILIK ALINIRSA ➔Kira Sözleşmesi Kurulmuş Olur!
- İyi niyet sözleşmesidir, davası da iyi niyet davasıdır (actio bones fides). İyi niyet davasının anlamı şudur: Hakim takdir yetkisine sahip, mahkemede her türlü zarar talep edilebilir.

<u>TÜKETİM ÖDÜNCÜ SÖZLEŞMESİ VS. KULLANIM ÖDÜNCÜ</u>

Tüketim Ödüncü Sözleşmesi	Kullanım Ödüncü Sözleşmesi
• Ayni ➔ Consensus + RES • Tek tarafa borç yükler. Çeşit borcu • DARE. Mülkiyet devri. • Karşılıksızdır. Faiz için	• Ayni ➔Consensus + RES • Eksik 2 tarafa borç yükler. Parça borcu. • FACERE. Elde bulundurma devri

c. Saklama Sözleşmesi (Vedia Akti = Depositum)

Saklama sözleşmesi, saklatanın taşınır bir malı ücretsiz olarak güvenli bir yerde koruma altına almak –muhafaza etmek– üzere saklayana verdiği sözleşmedir. Saklayan bu malı saklamak ve ileride sahibine vermek borcu altındadır. Özellikleri:

- Ayni bir sözleşmedir.
- Kurulması için Consensus + RES gerekir.
- Eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Saklayan her zaman borçlu, saklatan ise sadece mal yüzünden bir zarar oluşursa sorumlu. Örneğin atını saklaması için Ali'ye verdin ancak atında hastalık varmış Ali'nin ahırındakilere de bulaştırdı hepsi öldü. Burada işte saklanan mal yüzünden zarar oluşmuş oluyor.
- Parça borcu doğar.
- Saklayan kişi, saklatanın rızası olmadan malı kullanamaz. Yoksa kullanım hırsızlığı işlemiş olur. Örn: Mücevherini kasaya koyması için verdin adama. Adam bir düğünde onları takıyor. Bunu yapamaz. Sözleşmeyi ihlal etti + kullanım hırsızlığı işledi.
- Roma hukukunda saklayan, kendisine bırakılan mal yüzünden herhangi bir zarara uğramışsa, masraf yapmak zorunda kalmışsa; saklatan bunu tazminle yükümlüdür.
- Bu sözleşme ile elde bulundurmanın devri vardır.
- Edim tipi FACERE'dir.
- Karşılıksızdır. Para istenirse ESER SÖZLEŞMESİ olurdu! Bunu bilin!
- İyi niyet sözleşmesidir. Davası da iyi niyet davasıdır.

d. Rehin Sözleşmesi (Pignus)

Rehin sözleşmesi, rehin verenin borcunu teminat altına almak amacıyla alacaklıya (rehin alana) taşınır veya taşınmaz bir malın zilyetliğinin devredilmesiyle oluşan sözleşmedir.

- Ayni sözleşmedir. Consensus + RES gerekir.
- Eksik 2 tarafa borç yükler. Asıl borçlu **rehin alan**. Çünkü borç ödenince malı geri verecek!
- Parça borcu doğar.
- Edim tipi DARE.
- Zilyetlik devri vardır.
- Rehin alan kişi bu malı kullanamaz. Yoksa kullanım hırsızlığı işlemiş olur.
- Rehin sözleşmesi iyi niyet sözleşmesidir. Bu sözleşmenin davası da iyi niyet davasıdır.

- **LEX COMMİSSORİA YASAĞI (M.S. 326):** (Ezbere bilin!) Rehin Sözleşmesinde eğer borç ödenmezse alacaklının rehinli mala malik olacağını öngören kayıtlar geçersizdir. M.S. 326 öncesi bu yasak yoktu ve Lex Commissoria mümkündür. Ancak bu dönemde fakirler çok büyük derde girip evsiz topraksız kaldılar. 326 yılından sonra rehin sözleşmesinde; eğer borç ödenmezse rehin konusu mal satılır, borç bunun içinden alınır. Artan iade edilir.
  TÜRK HUKUKUNDA DA LEX COMMİSSORİA YASAĞI AYNEN VARDIR!

REHİN HAKKI VS. REHİN SÖZLEŞMESİ

Rehin hakkı, rehin sözleşmesinden farklıdır. Rehin hakkı da yine alacağı teminat altına almak için yapılır. Borç ödenmezse mal satılarak alacak onun içinden alınır, yine artan iade edilir. Ancak; ➔ Rehin hakkı şekilsiz sözleşme ile (pactum ile) verilir.

➔ Rehin hakkı verilirken RES'e gerek yoktur. Malın zilyetliği karşı tarafa verilmez. Eğer RES gerçekleşir ise Rehin Hakkı verilmesi değil Rehin Sözleşmesi söz konusu olur.

Rehin hakkında sorulabilecek en önemli şey, rehin hakkı verilmiş şeyin mal sahibi tarafından satılması durumudur. Yani şöyle; A'nın B'ye 500 TL borcu olsun. A, B'ye telefonu üzerinde rehin hakkı tanımış, sonra da telefonu satmış olsun. Bu durum Rehin Sözleşmesi olsa mümkün olmazdı; çünkü RES yapılmış mal zaten karşı tarafa teslim edilerek bu tehlike bertaraf edilmiş olurdu.

Rehinli hakkı verilmiş mal; sahibi tarafından 3. bir kişiye satılabilir mi? Evet satılabilir. Çünkü rehin hakkı mülkiyeti sınırlamaz.

Rehin hakkı, rehinli malın satıldığı 3. kişilere karşı ileri sürülebilir mi? Rehin hakkı ayni bir haktır. Ayni hakkın tanımı neydi; mal üzerinde doğrudan doğruya hakimiyet sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilen haklardı. Öyleyse rehin hakkı 3. kişilere karşı ileri sürülebilir.

Örnek: Ali, Veli'ye 10.000 lira borçlu. Evi üzerinde Veli'ye rehin hakkı verdi. Sonra da evi Deli adlı 3. kişiye sattı. Veli'nin rehin hakkı ayni bir hak olduğu için; Ali borcunu ödemez ise bu hak Deli'ye karşı ileri sürülebilir. Deli'ye satılmış olan borç miktarı tahsil edilmek için sattırılabilir. Bu kadarını bilin gerisine ihtiyaç yok!

2) <u>RIZAİ AKİTLER ➔ Sadece Consensus Yetiyor.</u>

***Türk hukukunda elden bağışlama sözleşmesi dışındaki tüm sözleşmeler rızai akit tipindedir.

a. <u>Satış Sözleşmesi (Alım-Satım Sözleşmesi / Emptio-Venditio)</u>

Satıcının bir malı teslim etmeyi, alıcının da satış bedeli olarak bir miktar para ödemeyi üstlendiği sözleşmedir. Özellikleri:

- Rızai bir sözleşmedir
- Sözleşmenin kurulması için sözleşme (uzlaşma) gerekli ve yeterlidir.
- Bona fides(iyi niyet) esasında dayanan bir iyi niyet sözleşmesidir.
- Tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir.
- Her iki tarafın da menfaati var (fayda prensibi gelsin akla). Sorumluluk ağırdır!
- Parça veya çeşit borcu olabilmesi mümkündür.
- Alıcının borcu belli bir miktar paradır. Alıcı, mala karşılık mal veriyor olsa trampa olurdu.

Bağlanma Parası: Satış sözleşmesi yapıldığına delil olması için bir yüzük veya bir miktar para verilir. Bu miktar satış bedelinden düşülür veya gerektiğinde iade edilir.

Cayma Parası: Sözleşme yapılırken cayma parası verilir ise; alıcı cayarsa bu para satıcıda kalır. Satıcı cayarsa 2 katını alıcıya öder. Eğer sözleşmeden cayan birisi olmazsa verilen cayma parası bedelden düşülür.

Roma'da Gabin: Roma'da M.S. 6. yüzyıla kadar devlet fiyatlara müdahale etmiyor. M.S. 6. yüzyıl sonrasında ise kural ➔ Satıcı zor durumda kalır ve malı % 50'sinden az bedele satarsa daha sonra parayı iade edip malını geri istemesi mümkündür.

Roma'da Ödemezlik Def'i: ➔ Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde,

➔ Bir tarafın edimini sonra ifa etme hakkı olmadıkça

➔ Karşı tarafın edimini talep etmek için,

➔ Kendi borcunu ödemiş / ödemeyi teklif etmiş olmalıdır.

Bu şartlar gerçekleşmeden bir taraf diğerinin edimini talep etmişse; talep edilen taraf ÖDEMEZLİK DEFİ öne sürerek borcunu ifadan kaçınabilir. Ödemezlik Def'i'ne kısaca; **banane önce sen borcunu öde itirazı** diyebiliriz. Bu Türk Hukukunda da aynen var.

SATIŞ SÖZLEŞMESİNDE MALDA AYIP MESELESİ

Malda Hukuki Ayıp: Malın hukuki durumundaki problemlerdir. **Önemli değil!**

MALDA MADDİ AYIP: Satıcı, özgülendiği ekonomik amaç ve kullanım yönü bakımından malın değerini ve elverişliliğini ortadan kaldıran veya

azaltan eksikliklerin bulunmamasını sağlama sorumluluğu altındadır. Böyle bir eksiklik – ayıp varsa satıcının sorumluluğu söz konusu olur.

Roma'nın 3 Devrinde Maddi Ayıptan Sorumluluk

1) **IUS CIVILE:** Satıcının sorumluluğu hafif. Sadece belli özelliklerin var olduğuna ilişkin veya eksik olmadığına ilişkin taahhüt vermişse sorumludur.
2) **IUS HONORARIUM:** Satıcının sorumluluğu taahhüt olmasa bile vardır. Ancak bu her malda yok. Sadece köle ve hayvan satışında sorumluluk vardır. Burada mal ayıplı çıkarsa alıcıya 2 imkan getirilmiştir.
    - Actio Redhibitoria: Sözleşmeden dönme. Ayıbı öğrenmeden itibaren 6 ay içinde.
    - Actio Quanti Minoris: Bedelden indirim. Ayıbı öğrenmeden itibaren 1 yıl içinde.
3) **IUS TINIANUS:** Ius Honorarium döneminde yalnızca 2 tür malda verilen haklar artık bütün mal satışları için geçerli hale getirilmiştir.

SATIŞ SÖZLEŞMESİNE BAĞLI YAN ANDLAŞMALAR (BUNLAR %99 ÇIKMAZ!)

1) Lex Commissoria(Diğer Yasak Olandan Farklı): Alıcı belli bir süreye kadar satış bedelini ödemez ise satıcı sözleşmeden dönebilir.
2) In Dem Addictio: Belli bir süre içinde başka biri daha iyi teklif verirse satıcı sözleşmeden dönebilir.
3) Pactum Displincentiae: Eğer alıcı malı beğenirse satış sözleşmesi geçerlidir. Bu da çıkmaz.

GELECEKTE ELDE EDİLECEK OLAN ÜRÜNLERİN SATIŞI (BU ÇIKABİLİR):

Satış sözleşmesi için malın o anda var olması gerekli değildir. Sözleşme, geciktirici şarta bağlanabilir. Örneğin atın doğacak olan yavrusu, gelecek senenin hasadı, bu şekilde satılabilir. Burada şart gerçekleşmezse; örneğin hamile atın yavrusu ölü doğarsa, veya bütün ekinler telef olur da hasat toplanamazsa sözleşme geçersiz olur.

b. Locatio Condictio Sözleşmeleri

Locatio Condictio Sözleşmeleri

Kira Sözleşmesi (Rei) Locator: Kiraya Veren	Eser Sözleşmesi (Rei) Locator: İş Sahibi Conductor: Yüklenici (İşi	Hizmet Sözleşmesi (Operarum) Locator: İşçi

Genel Özellikleri:

- Rızai bir sözleşmedir ➔Consensus gerekli ve yeterli
- Tam 2 tarafa borç yükleyen sözleşmelerdir.
- 2 tarafın da menfaati vardır. Sorumluluk ağırdır.
- Hukuki işlemler ayrımında; borçlandırıcı hukuki işlemdir.

i. <u>Kira Sözleşmesi (Rei)</u>

Kira sözleşmesi, kiraya verenin bir malın kullanımını ve yararlanmayı kiracıya bırakmayı; kiracının da buna karşılık kira bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşmedir. Özellikleri:

- Rızai Sözleşmedir ➔ Consensus (Uzlaşma) yeter.
- Tam 2 tarafa borç yükler.
- İki tarafın da menfaati vardır. Bu yüzden tarafların sorumlulukları ağırdır.
- Borçlandırıcı hukuki işlemdir.
- İyi niyet sözleşmesidir, davası da iyi niyet davasıdır.
- Kira sözleşmesinde malın hasarına veya kullanılamaz hale gelmesine kiraya veren katlanır. Örnek: 12 ay peşin kira verdin, 6 ay sonra ev yandı. Sen kusursuz isen ev sahibi geri kalan 6 aylık kirayı sana iade etmekle yükümlü.
- Kiraya veren, sözleşme süresi sona ermeden kiralık malını satıp devredebilir. Bu durumda yeni malik kiracıyı çıkarabilir. Çünkü kira sözleşmesinden nispi bir alacak hakkı doğuyor. Bu eski malike karşı ileri sürülebilir. Yeni malik ayni bir hak olan mülkiyet hakkını öne sürüp kiracıyı çıkarabilir. Bu durumda kiracı, eski malike giderek tüm zararlarını talep eder.

ii. <u>Eser Sözleşmesi</u>

Eser sözleşmesi, yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığı bir bedel ödemeyi üstlenmesiyle meydana gelir. Esere örnekler: Çatı tamiri, boru tamiri, elbise dikimi, yüzük yaptırma, ata aşı yaptırma, heykel yapma gibi… Özellikleri:

1) Rızai sözleşme ➔ Consensus 2) Tam iki tarafa borç yükler. 3) 2 tarafın da menfaati olduğundan sorumluluk ağır. 4) borçlandırıcı işlem. 5) **Malzemenin iş sahibi yani işi yaptıran tarafından verilmesi zorunludur. YOKSA SATIŞ SÖZLEŞMESİ OLUR** 6) İyi niyet sözleşmesi – davası. 7) **Yüklenici, kendi kişisel yeteneğinin gerekmediği yerde işi yardımcısına yaptırabilir. Yardımcılarının verdiği zararlardan da kendisi sorumlu olur.**

iii. <u>Hizmet Sözleşmesi</u>

Hizmet sözleşmesi, işçinin işverene bağımlı olarak belirli bir süreyle iş görmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.

Hizmet ve eser sözleşmesini asla karıştırmayın. Örn: evine sıhhi tesisatçı geliyorsa ➔ eser. Tesisatçı ile çırağının arasında olan ilişki ise ➔ hizmet.

Özellikleri yine aynı: 1) Rızai ➔ consensus yeter. 2) Tam 2 tarafa borç yükler. 3) 2 tarafın da menfaati olduğundan sorumluluk ağır. 4) borçlandırıcı işlem. 5) iyi niyet sözleşmesi ve davası…

c. <u>Ortaklık Sözleşmesi (Societas)</u>

İki ya da daha fazla kişinin, mallarını ve/veya emeklerini ortak ve meşru bir amaca ulaşmak üzere birleştirmeyi üstlenmeleri ile oluşan sözleşmedir. Özellikleri:

- Rızai sözleşmedir ➔Consensus yeter
- İyi niyet sözleşmesidir.
- Ortaklardan biri yükümlülüklerini yerine getirmiyorsa diğer ortağın açacağı davanın adı ACTİO PRO SOCİO'dur.
- Ortaklar arası dolaylı temsil vardır. 3. kişi ile yapılan işlemlerden doğan hak ve borçların diğer ortağa devri gerekir.
- Ortaklardan birinin 3. kişi ile yaptığı sözleşmelerden sadece o ortak sorumlu. Yani ortak olup hayvancılık yapıyor Ali ve Veli. Ali biri ile sözleşme yaptı 2 inek sattı. İnekler hastalıklı çıktıysa Ali'ye dava açar ve zararı ondan alırlar Veli'ye başvuramazlar.
- Ortaklık kurma niyet ve iradesi biterse ortaklık biter.
- Ortaklığa yeni birinin katılımı için tüm ortakların onayı gerekir.

İSİMSİZ SÖZLEŞMELER (AKİTLER)

Roma'da sözleşmeler sınırlı sayıda idi ve Ius Civile içinde yer alan sözleşmelere dava hakkı verilmişti. Bunların dışındaki sözleşmelerde dava hakkı yoktu. Hukuk bunları tanımıyordu. Örneğin trampa yoktu. Mal takası sözleşmesi yapsan ben bisiklet vereyim sen telefon desen Roma hukukunda tanınmıyordu. Ancak zamanla ticari hayatta bu sözleşmeler yetersiz kalınca başka sözleşme tiplerine de dava hakkı verilmiştir. Bunlara isimsiz sözleşmeler (akitler) denir. Bunlar:

- DO UT DES (veriyorum, vermen için) ➔ TRAMPA
- DO UT FACİAS (veriyorum, yapman için) ➔Örn: Ben sana telefon vereyim sen boya yap.
- FACİO UT DES (yapıyorum, vermen için) ➔ Örn: Duvarını boyayayım bana süt ver.
- FACİO UT FACİAS (yapıyorum, yapman için) Örn: Boyamı yap çiçeklerini sulayayım.

VEKALETSİZ İŞ GÖRME

Vekaletsiz iş göre; işi gören kişinin, iş sahibinin işlerini, onun yararına görmek amacıyla işe girişmesi ile meydana gelir. Vekaletsiz iş görme olması için aşağıdaki unsurların bulunması gerekir.

Objektif Unsurlar	Subjektif Unsurlar
1) İş Görme 2) İşin Başkasına Ait Olması	1) İşi Görenin Serbest İradeyle Hareketi 2) Başkasının İşini Yürütme Niyeti

Örnek: Tatildeyken su boruların patladı ve komşun bunu senin yerine tamir ettirdi. Veyahut sen haçlı seferlerinde iken evinin duvarı yıkıldı. Komşun da buraya yeni bir duvar ördü. Bu senin yararına oluyor. Veyahut tatildeyken elektrik faturan geldi, elektriğin kesilmesin diye komşun kendi cebinden faturanı ödemiş. Bunlar vekaletsiz iş görmenin örnekleridir.

- Vekaletsiz iş görme, sözleşmeye benzer niteliği sebebiyle sözleşme benzeri olarak nitelendirilir.
- Vekaletsiz iş görmeden eksik iki taraflı borç ilişkisi doğar. İş gören, üstüne aldığı işi gereği gibi yerine getirmekle yükümlüdür. İş sahibi ise masrafları ödeme borcu altındadır.
- İş gören taraf, bütün kusurlarından sorumludur.
- İyi niyete tabii bir borç ilişkisi doğar, iyi niyet davası açılır.

SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME

Bir kimsenin malvarlığında, hukuka uygun bir sebep olmaksızın; diğer bir kimsenin aleyhine – zararına olarak bir artış gerçekleşiyorsa buna sebepsiz zenginleşme denir.

Klasik devirde sebepsiz zenginleşmenin 2 şartı var:

1) Bir malın mülkiyetinin devredilmiş olması.
2) Bu devrin mevcut olmayan bir sebeple yapılmış olması.

Örneğin: Ödediğim kirayı, ödemedim sanarak tekrar ödersem sebepsiz zenginleşme olur.

Sebepsiz zenginleşme durumunda zarara uğrayan kişi ŞAHSİ BİR DAVA ile bunu geri isteyebilir.

Roma hukukunda sebepsiz zenginleşen kişinin – iyi niyetli – olması gerekir. Yoksa hırsızlık suçu işlemiş olur.

HAKSIZ FİİLLER

Hırsızlık (Furtum): Başkasına ait bir malı, kasten ve gizlice kendine mal etmek amacıyla götürmektir. Roma'da hırsızlık kavramı özel hukuk içindedir. Çalan kişi suçüstü yakalanırsa malın 4 katını, sonradan yakalanırsa

2 katını mal sahibine ceza olarak ödeyecektir. Hırsızlıktan doğan dava **actio furti davası**dır.

Gasp (Rapina): Başkasına ait bir malın cebir ve güç kullanılarak alınması gasptır. 1 sene içinde yakalanırsa mal sahibine değerinin 4 katı, 1 seneden sonra yakalanırsa malın değerini ceza olarak mal sahibine öder. Gasptan doğan dava **actio rapina davası**dır.

Mala Verilen Haksız Zarar: Başkasının malına hukuka aykırı olarak kasten veya ihmal ile zarar verilmesidir. Borçlar hukukundaki haksız fiilin kökeni buradan gelmektedir. Haksız fiilin 4 şartı vardır: 1) hukuka aykırı fiil, 2) kusur (kast veya ihmal), 3) zarar, 4) illiyet bağı. Haksız fiil olursa zarar veren kişi bu zararını tazmin etmelidir.